

INS ANTON BUSQUETS I PUNSET

EL TURISME DE L'AIGUA I EL BALNEARI DE LA FONT PICANT DEL S.XIX-S.XX

PROJECTE DE RECERCA

Emma Codina Camó, Nàdia Rocha Martín i Laia Nunes Sánchez

Sant Hilari Sacalm, 2015

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	pàg.1
2. DESCOBRIMENT DE LES AIGÜES I EL DR.GRAVOLOSA	pàg.2
2.1. Com era el poble anterior al turisme de l'aigua	
2.2. L'anècdota de la vaca i el Dr. Gravalosa	
3. LA CONSTRUCCIÓ DEL BALNEARI	pàg.4
3.1 Evolució del balneari	
3.1.1 Els inicis	
3.1.2 Època d'esplendor màxima	
3.1.3 La decadència	
4. LES AIGÜES PICANTS	pàg. 7
4.1 Les fonts i les seves propietats medicinals.	
<u>Deu número 1. – Font de Sant Josep</u>	
<u>Deu número 2. – Font de Santa Escolàstica</u>	
<u>Deu número 3. – Font de Santa Teresa</u>	
<u>Deu número 4 i 5. –Font de Santa Modesta i Sant Joan</u>	
4.2 Embotellament i transport de les aigües del s.XX	
5. ALTRES FONTS IMPORTANTS DEL POBLE	pàg. 8
6. CONCLUSIÓ	pàg. 8
7. BIBLIOGRAFIA	pàg. 9

1. INTRODUCCIÓ

El nostre poble, Sant Hilari Sacalm, sempre ha estat conegut com “La vila de les 100 fonts”, ja que en tot el seu terme municipal hi ha comptabilitzades més d'un centenar de fonts, entre les quals s'hi troba la famosa i destacada Font Picant. En

aquest treball parlarem sobre la història del balneari d'aquesta font, situat al peu de la riera d'Osor i a 4,5 km de Sant Hilari, i de les seves aigües, conegudes per les propietats mineromedicinals, que van marcar un abans i un després en l'evolució social i econòmica de la vila. Gràcies a això Sant Hilari ha estat una de les primeres viles d'estiueig de Catalunya i ha rebut molta fama.

2. DESCOBRIMENT DE LES AIGÜES I EL DR. GRAVOLOSA

2.1. COM ERA EL POBLE ANTERIOR AL TURISME DE L'AIGUA?

Sant Hilari era un poblet aïllat de les Guillerries on el turisme era gairebé nul. No tenia cap tipus d'indústria i l'economia es basava bàsicament en activitats forestals i en el conreu de camp, però tot això va canviar amb el descobriment de les propietats medicinals de les aigües del poble.

2.2. LA LLEGENDA DE LA VACA I EL DR. GRAVALOSA

Tot va començar a finals del s.XVIII gràcies a una vaca. Es diu que un pastor portava el ramat a pasturar on actualment es troba el Balneari de la Font

Picant. Una de les vaques tenia una infecció renal i això li feia orinar sang. A mesura que bevia aigua d'una font que hi havia amagada entre els arbustos l'orina se li va anar aclarint i el cap d'unes setmanes ja estava totalment recuperada. Els pagesos, sorpresos per aquest fet van anar escampant la notícia fins que el metge del poble, el Dr. Gravalosa, se'n va assabentar. Ell va voler comprovar les propietats de l'aigua i en veure que realment eren curatives

Dibuix a la ploma de la Font Picant considerada una de les imatges més antigues d'aquest indret

les va receptar als seus pacients. A partir d'aquí va elaborar una memòria: "*Relación de los efectos y principios constitutivos del agua mineral de San Hilario Sacalm*" on aconsellava beure de les aigües de Sant Hilari als que tenien problemes de bufeta i de ronyó. Aquesta es va

publicar el 23 d'agost del 1779 i va divulgar el seu contingut per Catalunya, Espanya i fins i tot a nivell internacional. Aquell mateix any per part del Dr. Balcells, es va portar a terme la primera anàlisi química de l'aigua. Va ser poc després quan es van començar a embotellar les aigües per transportar-les a altres indrets. També està documentat que el rei Ferran VII d'Espanya rebia i prenia aigua de la Font Picant per curar la gota, al voltant del 1810.

Són 5 les fonts d'aigua picant que es van descobrir i cada un d'elles té unes característiques pròpies que esmentarem posteriorment. Gràcies al descobriment del doctor Gravalosa i d'altres com per exemple el Dr. Poudevia, tres fonts de la font Picant van ser declarades d'utilitat pública el 31 de desembre de 1879.

3. LA CONSTRUCCIÓ DEL BALNEARI

En declarar les fonts d'utilitat pública molta gent es va acostar a Sant Hilari per gaudir de les aigües "prodigioses" i de l'ambient i la naturalesa del poble. Com a conseqüència de l'increment del

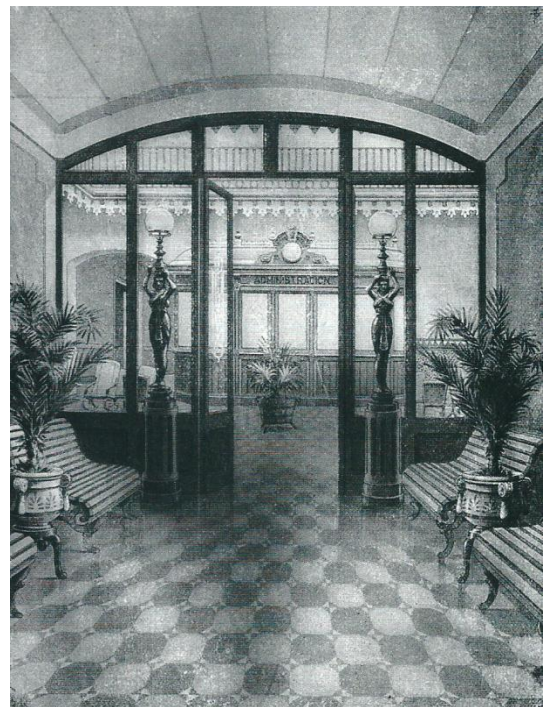
El balneari o Hotel Martín (1910)

turisme, es van construir hotels i fondes per als visitants i els propietaris de la zona de la Font Picant van decidir construir-hi, al 1871, un balneari al peu de la font i que va ser inaugurat el 15 de juny del 1881.

3.2 L'EVOLUCIÓ

3.2.1 ELS INICIS

En un inici el balneari va rebre el nom d'Hotel Martín en honor al seu fundador, Martín Pagès, que era el propietari del restaurant Martín de Barcelona. Era un edifici molt luxós per l'època, constava de 5 plantes i de 100 habitacions. L'establiment disposava de moltes instal·lacions: tenia menjadors, sales de festa i lectura, pistes de tennis, entre altres, que facilitaven l'estada dels turistes, i això va fer que es convertís en el centre de vida social d'aquells temps. Va suposar una gran revolució, ja que arribar a Sant Hilari no era fàcil. L'any 1894 van disposar d'electricitat

Vestíbul de l'hotel (1901). Un lloc de luxe i distinció.

abans que el poble gràcies a una petita central hidroelèctrica situada a la riera d'Osor i per tant van aconseguir tenir línia telefònica al balneari.

3.2.2 ÈPOCA D'ESPLENDOR MÀXIMA

El moment d'esplendor màxima del balneari es va produir a principis del S.XX quan van començar a allotjar-s'hi persones influents de la societat catalana, com el president de la Generalitat, Lluís Companys i el president de la república, Manuel Azaña. També Francesc Macià, Santiago Russiñol, Ramon Casas... I anys més tard jugadors de futbol com Kubala o Ramallets. Però no només s'hi acostava la burgesia catalana, sinó que també venien visitants d'arreu del món.

Establecimiento de Aguas minerales de San Esteban
 Provincia de Gerona
 Estado de los sufragios concurrentes al mismo

Procedencia	Informe de la Junta de San Esteban	Informe de la Junta de San Esteban	Informe de la Junta de San Esteban	Total	Observaciones
Barcelona	534	.	.	534	
Zaragoza	69	.	.	69	
Lerida	38	.	.	38	
Gerona	36	.	.	36	
Baleares	21	.	.	21	
Valencia	19	.	.	19	
Zaragoza	9	.	.	9	
Madrid	4	.	.	4	
Canarias	1	.	.	1	
Cuenca	1	.	.	1	
Cuba	10	.	.	10	
Francia	2	.	.	2	
Estados Unidos	2	.	.	2	
Argentina	1	.	.	1	
Filipinas	1	.	.	1	
Santo Domingo	1	.	.	1	
Total	749	1	-	750	

15 - Septiembre - 1922
 V.º B.º
 El Alcalde
Manuel Barboza
 Conforme
 El Proprietario
 El Médico - Director
A. Rodríguez

Taula que mostra els turistes de diferents nacionalitats que s'allotjaven al balneari.

3.2.3 LA DECADÈNCIA

Però tot va canviar amb el començament de la Guerra Civil el 1936. Durant aquell període la taxa de turistes va disminuir i l'Hotel Martín va tancar, com molts altres balnearis de Catalunya, i va passar a mans de la Generalitat, que el van convertir en un hospital militar. En finalitzar la guerra, l'any 1939, el balneari va ser cremat per ser un hospital de republicans. Per sort l'incendi es va extingir abans que causés danys greus. Tot i que per part d'Isidre Bosch es va dur a terme diverses reformes per obrir-lo de nou al públic, el balneari no va tornar a obrir mai més.

4. LES AIGÜES PICANTS

Les fonts que es troben al voltant del balneari són cinc:

- Font de Sant Josep o Font Picant (Descoberta a mitjans de s.XVIII).
- Font de Santa Escolàstica (Trobada el 1877).
- Font de Santa Teresa (Trobada també el 1877).
- Font de Santa Modesta (Descoberta l'any 1878).
- Font de Sant Joan (Trobada l'any 1880)

De totes les fonts en surt aigua carbònica gasosa, excepte de la de font de Sant Joan. Està documentat que la regió de les Guilleries va estar sotmesa al vulcanisme d'Olot durant el primer terç del s.XV, i es creu que aquest és l'origen de les aigües picants i acídules (aigües amb gas).

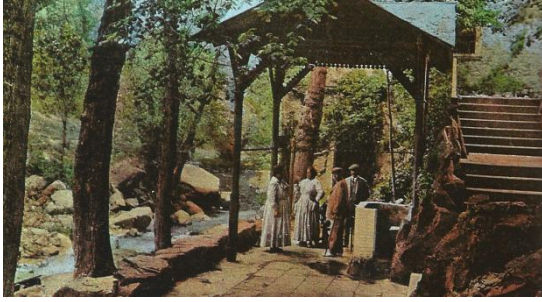
Però actualment totes les fonts de la Font Picant han perdut importància per dues raons:

- El tancament del balneari.
- L'aparició de nous medicaments més efectius.

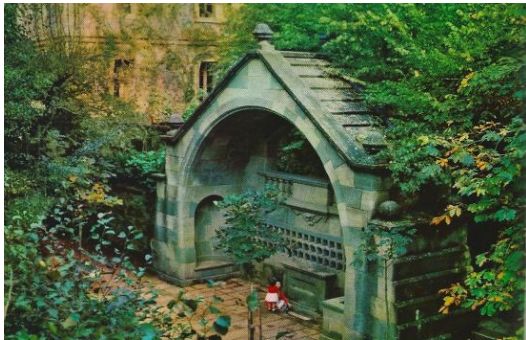
4.3 LES FONTS I LES SEVES PROPIETATS MEDICINALS

Deu número 1. – Font de Sant Josep

Actualment és l'única que encara s'utilitza per al tractament de malalties i la més antiga de la Font Picant. També és la més important i la que tenia més demanda entre els pacients amb dificultats diürètiques.

La Font Picant abans.

La Font Picant actual

A finals del s.XIX es va fer una marquesina per cobrir-la, però l'any 1926 va ser destruïda a causa de l'aiguat de Sant Ramon i es va refer el 1927 com la coneixem actualment, segons un projecte de l'arquitecte Pericas.

És rica en àcid carbonic lliure i en carbonats sòdics i lítics, i per aquest motiu és recomanable per a la gent que té càlculs, afeccions al ronyó i a les vies

urinàries, gota, diabetis...

Deu número 2. – Font de Santa Escolàstica

És la font que té més carbonat magnèsic. I per això les seves aigües eren recomanables per a la gent que patia anèmies, estats de desnutrició, estats limfàtics..., però actualment no té cap utilitat mèdica.

Deu número 3. – Font de Santa Teresa

És rica en clorur magnèsic i es receptava a la gent que tenia afeccions de fetge, gastrointestinals, restrenyiment...

Actualment es troba dintre d'una caseta construïda al 1890 i, igual que a l'anterior, actualment té només una finalitat turística.

Deu número 4 i 5. –Font de Santa Modesta i Sant Joan

Aquestes dues fonts en el seu moment no eren tan importants com les altres tres ja esmentades i ràpidament es van deixar d'utilitzar. Actualment no es poden visitar.

L'aigua de la font de Santa Modesta és rica en ferro i era útil per a les persones amb anèmia.

4.4 EMBOTELLAMENT I TRANSPORT DE LES AIGÜES DEL S.XX

El prestigi de les aigües va fer que vinguessin malalts de nacionalitats molt diverses i que s'exportessin ampolles d'aigua a llocs com Cuba, Filipines o Nova York. L'any 1922 hi va haver un acord entre el senyor Ribot, el propietari de les aigües, i el comerciant Josep Brugué, que van subministrar, durant 10 anys, aigua embotellada i etiquetada de la font de Sant Josep a Cuba.

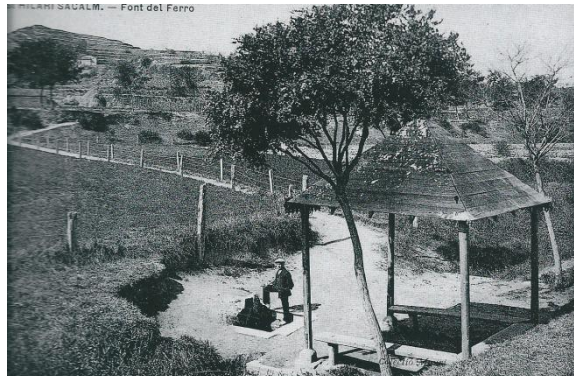
Etiqueta que es posava a les ampolles de l'aigua de Sant Josep.

5. ALTRES FONTS IMPORTANTS DEL POBLE

No només es coneixia la Font Picant, sinó que també destacaven altres deus. Un lloc de visita obligada era la Font del Pico-Pico, actualment coneguda com la Font del Pic. I a prop d'aquesta hi ha una de les fonts més importants de la

vila, la Font Vella, que també era un dels llocs més visitats pels turistes ja que hi havia un gran terreny per agafar aigua i per poder desconnectar.

La Font del Ferro també era molt coneguda ja que és una de les fonts més antigues de la vila, i es creia que també feia miracles igual que la font Picant. La gent sovint anava fregar-se als ulls, i es creia que feia venir gana als nens més petits.

La Font del Ferro (1907).

6. CONCLUSIÓ

Per finalitzar aquest treball podem treure la conclusió que el balneari o Hotel Martin i les seves “miraculoses” fonts van reforçar l’economia del poble i van suposar un “boom” turístic. Posteriorment el balneari es va convertir en la principal font d’ingressos de Sant Hilari. Malgrat el seu tancament, l’economia no es va veure afectada del tot gràcies a les torneries, fusteries i plantes embotelladores d’aigua que van agafar les regnes d’aquest sector. El que sí que es va veure afectat va ser el turisme, ja que van ser pocs els que van continuar venint a beure aigües de la Font Picant.

Tot i que el balneari ja no està actiu segueix formant part de la història del nostre poble i, avui en dia, encara es recorda com aquell luxós i confortable establiment que va ser el centre social de l’època de moltes famílies.

7. BIBLIOGRAFIA

Llibres:

BOSCH, Salvador; SERRADESANFERM, Àngel. (2001): *Sant Hilari Sacalm. Imatges de la primera meitat de segle*, 1ra edició. Girona: Diputació de Girona.

PLADEVALL, Antoni; SERRADESANFERM, Àngel. (1986): *Sant Hilari Sacalm. Capital de les Guilleries*, 2na edició. Sant Hilari Sacalm: Indústria Artesana F.I.T.E.R.

RAMS, Emili; TARRÉS, Josep. (2001): *Quaderns de la Revista de Girona*, 1ra edició. Girona: Diputació de Girona i Caixa de Girona.

AUTOR, Albert; SARVISÉ, Mitjà. (1999): *Balnearis. Els Recursos Minerals de Catalunya. Les Aigües Minerals*, 1ra edició. Generalitat de Catalunya.

Articles:

SERRADESANFERM, Àngel. (2003): "Les Guilleries i l'aigua". Revista de Girona, núm. 219, p.72-p.80. Girona.

MOLINA I VILLAR, Joan Josep. (2006): "Sobre els orígens de l'activitat termal i turística a la comarca de la Selva". Quaderns de la Selva: Revista del Centre d'Estudis Selvatans, núm. 18, p.157-p.177. Santa Coloma de Farners.

SERRADESANFERM, Àngel. (1998): "Aspectes sobre la Font Picant". Sant Hilari Sacalm, Festa Major, p.20 - p.24. Sant Hilari Sacalm.